

Фінанси, банківська справа та страхування

УДК: 334.722.3:38.432

Непочатенко Олена Олександрівна

*доктор економічних наук, професор, ректор,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування*

Уманський національний університет садівництва

Nepochatenko Olena

*Doctor of Economics, Professor, Rector,
Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance*

Uman National University of Horticulture

ORCID: 0000-0002-1212-6335

Бечко Петро Кузьмич

*кандидат економічних наук,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування*

Уманський національний університет садівництва

Bechko Petro

*Candidate of Economic Sciences,
Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance*

Uman National University of Horticulture

ORCID: 0000-0003-0928-4778

Колотуха Сергій Миколайович

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування*

Уманський національний університет садівництва

Kolotukha Serhii

*Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance*

Uman National University of Horticulture

ORCID: 0000-0002-3614-5047

Пономаренко Ольга Володимирівна

*здобувач третього освітньо-наукового рівня вищої освіти (доктор філософії),
викладач кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Уманського національного університету садівництва*

Ponomarenko Olga

PhD Student, Lecturer of the Department of Finance, Banking and Insurance

Uman National University of Horticulture

ORCID: 0000-0003-3273-1150

**СТАЛІЙ РОЗВИТОК СТРАХОВОГО РИНКУ ЗА СУЧАСНИХ
УМОВ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ТА ЧИННИКИ ЙОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ**
**SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE INSURANCE MARKET IN
MODERN CONDITIONS: CONCEPTUAL FOUNDATIONS AND
SECURING FACTORS**

Анотація. Вступ. Розвиток національної економіки за сучасних умов, спрямований на подолання наслідків економічної кризи та військового стану в країні, які посилюють невизначеність та ризик господарської діяльності. В основі економічних відносин закладені передумови щодо розроблення інструментів, здатних мінімізувати перерозподіл ризиків, забезпечивши високий рівень соціального захисту населення, скорочення фінансового навантаження на державу. Генеруванню інвестиційних ресурсів за сучасних умов сприяє ринок страхових послуг та розвиток систем страхування, які призначені для подолання кризових явищ в економіці.

Мета. Метою дослідження є аналіз концептуальних засад та ключових чинників, які сприяють сталому розвитку страхового ринку в сучасних умовах.

Матеріали і методи. Досягнення поставленої у статті мети здійснювалось відповідно до загальнонаукових методів наукового пізнання та дослідження економічних явищ. Теоретико-методологічну основу дослідження становили напрацювання як вітчизняних, так і зарубіжних науковців та практиків, що здійснюють дослідження розвитку страхового ринку

Результати. На страховий ринок розповсюджуються кризові явища, циклічність його функціонування негативно відображаються на його сталому розвитку і призводить до його дисфункціональності. На тлі посилення вимог мегарегулятора, впливу військових дій на національну економіку виникла реальна загроза сталого розвитку страхового ринку, що призвело до падіння попиту на страхові послуги. Сформульовано ключові принципи, які визначають життєздатність страхового ринку і його потенціал для сталого розвитку. Визначено, що пріоритетними напрямками розвитку страхового ринку в найближчому майбутньому є розроблення і впровадження нових інноваційних страхових продуктів та вдосконалення регулятивної бази.

Перспективи. Пріоритетними напрямками подальших досліджень є аналіз впливу технологічних інновацій на страховий ринок та їхню роль у забезпеченні сталого розвитку. Вивчення взаємозв'язку між економічними та соціальними факторами та сталим розвитком страхового сектору, а також дослідження впливу глобальних та регіональних економічних та політичних змін на страховий ринок та шляхи адаптації до них.

Ключові слова: *страховий ринок, страхування, страхові компанії, сталий розвиток.*

Summary. *Introduction. The development of the national economy in the current environment is aimed at overcoming the consequences of the economic crisis and martial law in the country, which have increased the uncertainty and risks of economic activity. Economic relations are based on the prerequisites for*

developing means to minimize the redistribution of risks, ensure high social protection of the population, and reduce the financial burden of the state. The creation of investment resources in the current environment is facilitated by the development of insurance markets and insurance systems designed to overcome crisis phenomena in the economy.

Purpose. The purpose of the study is to analyze the conceptual foundations and key factors that contribute to the sustainable development of the insurance market in modern conditions.

Materials and methods. The objectives of this paper were achieved according to scientific cognition and the general scientific method of studying economic phenomena. The theoretical and methodological basis of the study was formed by the work of domestic and foreign scholars and practitioners studying the development of the insurance market. Abstract, logical, comparative, monographic, diagrammatic, and scientific generalization methods were used.

Results. The insurance market is affected by a crisis phenomenon, and its cyclical operation is dysfunctional, with adverse effects on sustainable development. Increasingly stringent requirements of mega-regulators and the impact of military operations on the national economy pose a real threat to the sustainable development of the insurance market, resulting in lower demand for insurance services. Key principles have been formulated that determine the viability of the insurance market and its potential for sustainable development. Determined that priority areas for the development of the insurance market in the near future are the development and introduction of innovative new insurance products and the improvement of the regulatory framework.

Discussion. Priority areas for further research include the impact of technological innovation on the insurance market and analysis of its role in ensuring sustainable development. The relationship between economic and social factors and the sustainable development of the insurance sector will be

studied, as well as the impact of global and regional economic and political changes on insurance markets and ways to adapt to them.

Key words: *insurance market, insurance, insurance companies, sustainable development.*

Постановка проблеми. Значущість страхового ринку за сучасних умов обумовлене не лише зростанням ризиків, що виникають у різних сферах життя та бізнесу, але й необхідністю забезпечення сталого розвитку економіки. Незважаючи на потенціал страхового сектору у зменшенні фінансових ризиків та сприянні економічній стабільності, існують проблеми, які перешкоджають ефективному функціонуванню та розвитку ринку. Серед них можна виокремити нестабільність макроекономічних умов, недостатню регуляторну базу, відсутність ефективних механізмів управління ризиками та інші чинники, які впливають на сталість та надійність функціонування страхового ринку. Тому актуальним є вивчення концептуальних засад та визначення чинників, які забезпечують сталий розвиток страхового ринку в сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Суттєвий внесок у дослідження тенденцій функціонування та розвитку страхового ринку внесли такі науковці, як О. Журавка [1], А. Шолойко [2], Ю. Клапків [3], О. Подра [4] та інші. О. Віленчук [9] проаналізував основні проблеми запровадження та перспективи розвитку нових видів страхових продуктів. Розгляду розробки механізмів адаптації для просування національного страхового ринку та його впровадження в міжнародний страховий контекст значний внесок внесла Н. Пацурія [10]. Їх дослідження виявилися важливим кроком у напрямку розуміння та управління динамікою страхового сектору, проте вимагають подальших досліджень та стратегічного планування для забезпечення стійкості та інноваційного розвитку страхового сектору.

Метою статті є аналіз концептуальних засад та ключових чинників, які сприяють сталому розвитку страхового ринку за сучасних умов.

Матеріали і методи. Досягнення поставленої у статті мети здійснювалось відповідно до загальнонаукових методів наукового пізнання та дослідження економічних явищ. Теоретико-методологічну основу дослідження становили напрацювання як вітчизняних, так і зарубіжних науковців та практиків, що здійснюють дослідження розвитку страхового ринку.

Виклад основного матеріалу дослідження. За даними О.С. Журавки, важливим інструментом для аналізу правил та інструментів, що регулюють страхові відносини на різних рівнях, є інституціоналізм. Це дозволяє оцінити вплив страхового ринку на галузі та економіку в цілому. Такий підхід деталізує та аналізує страховий ринок як складну систему з різними підсистемами та елементами, що взаємодіють з іншими елементами фінансово-економічної системи країни [1].

За сучасних умов інституційні процеси, що пов'язані з розвитком страхового ринку, слугують показником якості інституційних змін у вітчизняній економіці. Згідно з дослідженням А.С. Шоломка, інститут страхування визначається як ринкова структура, яка дає змогу зменшити ризики економічної та соціальної діяльності в умовах невизначеності та неоднорідності інформації [2]. Цей механізм сприяє координації дій економічних суб'єктів на основі соціальної угоди, що гарантує безперервність соціально-економічних процесів.

З огляду на це, страховий ринок є сукупністю інституцій та відповідних їм механізмів, створених та функціонуючих з метою зниження трансакційних витрат, що обмежують та структурують поведінку економічних агентів з приводу надання страхових послуг. Механізмом реалізації страхових відносин як системи інституціолізованих взаємодій, що виникають між економічними суб'єктами захисту майнових та інших інтересів при настанні (або загрозі настання) різних несприятливих подій

природного, соціального та економічного характеру, є страховий ринок. Перелічені визначення страхового ринку у загальному сенсі розкривають його основні системоутворюючі характеристики. Страховий ринок є розвиненою системою зв'язків між суб'єктами сфери страхування, а також іншими учасниками фінансових ринків, щодо відносин, що опосередковують страхування, страхову діяльність [3]. Розвиток страхового ринку сприяє зростанню регулярності та сталого розвитку соціальних взаємодій, зниженню витрат у процесі обміну (трансакційних витрат) набуває сутності імперативів сталого економічного розвитку. В той же час, страховий ринок не повною мірою еволюціонує у напрямі найбільш ефективних компанійних структур та механізмів, і може розвиватися за деструктивним сценарієм.

Визначення сталого розвитку страхового ринку ґрунтується на аналізі динаміки кількісних та якісних параметрів його розвитку, включаючи суб'єктний склад учасників страхового ринку, умови та результати розвитку його провідних сегментів, каналів надання послуг. Основні показники діяльності страхового ринку України наведені в (табл. 1).

Таблиця 1

Основні показники діяльності страхового ринку України та його динаміка, за роками [11; 13]

Показники	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2022 р. у % до 2015 р.
Кількість страхових компаній	361	310	294	21	233	210	155	123	35,5
Активи, млрд. грн	60,7	56,1	36,1	63,5	63,	64,9	64,2	70,3	115,8
Валові страхові премії,	29,7	35,4	43,4	49,4	53,0	45,2	45,9	39,6	133,3

млрд. грн									
ВВП, млрд. грн.	1979,5	2383,2	2982,9	3558,7	3974,6	4194,1	5459,6	5191,0	2,6 р.
Частка валових страхових премій у відношенні до ВВП, %	1,50	1,48	1,45	1,39	1,33	1,08	0,84	0,76	-1,14 в.п.
Валові страхові виплати, млрд. грн	8,1	8,9	10,5	12,9	14,3	14,9	16,2	12,8	158,0
Рівень страхових виплат, %	27,2	25,1	24,3	26,1	27,1	32,7	13,2	32,3	5,1 в.п.
Кількість договорів, крім договорів з обов'язкового страхування від нещасних випадків на транспорті, тис. од.	109106,8	61272,8	70658,2	77495,0	73440,1	72021,6	99940,0	88102,0	62,4

Джерело: розроблено авторами [5]

Критичне переосмислення чинників розвитку страхового ринку на тлі скорочення кількості страхових установ з 361 в 2015 р. до 123 у 2022 р. призвело до унеможливлення забезпечення реалізації соціально-економічних функцій страхування, що негативно вплинуло на його зміст і призначення. Зі скороченням мотивації щодо страхування суттєво зменшилася кількість договорів, крім договорів з обов'язкового страхування від нещасних випадків на транспорті. Якщо в 2015 р. кількість

укладених договорів (крім договорів з обов'язкового страхування від нещасних випадків на транспорті) склала 109106,8 тис. од., то в 2022 р. 88102,0 тис. од. або 62,4%. Причиною такого стану є повномасштабні військові дії Росії на території України наприкінці лютого, що суттєво ускладнило умови укладання договорів страхування. Частка валових страхових премій у відношенні до ВВП в 2015 р. становила 1,5%, а в 2022 р. 0,76 %, враховуючи те, що номінальний ВВП в 2022 р. порівняно з 2015 р. зріс у 2,6 рази. У порівнянні з 2015 р. в 2022 р. обсяг надходжень валових страхових премій збільшився на 9,9 млрд. грн або на 33,3 %. Обсяг валових страхових виплат/відшкодувань у 2022 р. порівняно з 2015 р. збільшився на 4,7 млрд. грн. (58,0%) при одночасному зростанні активів страхових компаній на 15,8 %.

Страховий ринок, як соціально-економічний спосіб боротьби з наслідками форс мажорних обставин забезпечує як об'єктивний, так і суб'єктивний характер сукупність яких є першоосновою історично сформованої моделі страхового ринку. Імперативами існування страхового ринку та потенційно сталого його розвитку є: наявність суспільної потреби у страхових послугах; наявність страховиків, здатних задовольнити страхові потреби з очікувано високою якістю для споживачів страхових послуг; конкуренція страхових компаній, тобто їх суперництво за залучення страхувальників, мобілізацію коштів у страхові фонди, вигідне їх інвестування та досягнення високих фінансових результатів в країні та в масштабах глобального страхового ринку.

Основою сталого розвитку страхового ринку є: принцип збалансованого розвитку; пропорційне фінансування; керованість ризиками.

Забезпечуючи безперервність відтворювального процесу на макро-, мезо- та мікрорівнях економіки на страховий ринок впливають різного роду чинники. Складні макроекономічні умови, у яких відбувається розвиток вітчизняного страхового ринку підсилюють функціонування у

фінансовій системі механізмів, інструментів, здатних забезпечити умови і сприяти стабільному стану фінансового середовища страхового ринку, в якому тестуються процеси конвергенції страхових та фінансових ринків і дивергенції [4].

Пріоритетними умовами сталого розвитку страхового ринку є вимоги, об'єктивні обставини та імперативи, без яких цей тип розвитку не можливий зокрема:

- теоретико-методологічне обґрунтування концепції розвитку страхового ринку на довгострокову перспективу, здатного забезпечити досягнення національних інтересів у глобальному економічному просторі;
- методичне забезпечення прогресивних інструментів, здатних повною мірою використовувати можливості страхового ринку, мінімізувати його обмеження за умови своєчасного та ефективного вирішення проблем, перед якими неминуче опиняються будь-які суб'єкти фінансової системи.

З метою ефективного розвитку страхового ринку варто розглянути можливість створення координаційного механізму, який би відповідав за обмін, розподіл та перерозподіл фінансових ресурсів на ринку страхових послуг [5]. Цей механізм повинен мати чітку регламентацію зон відповідальності для учасників системи страхових відносин.

В той же час, відсутність уніфікованої термінології, єдиних правил страхування, а також стандартів розкриття інформації страховими компаніями призводить до зниження ефективності всього страхового ринку, значно погіршує якість наданих страхових послуг. Така практика дискредитує інституцію страхування, підриває довіру до неї з боку потенційних та реальних страхувальників, призводить до прогалин в обсягах страхування, порушенні законних прав та інтересів споживачів страхових послуг.

Страхування історично і традиційно є складовою і пріоритетною формою страхового ринку, здатне забезпечити безперебійний процес

господарювання, пов'язаний з природними, економічними та соціальними процесами, що зумовлюють його збереження за сучасних умов.

За своєю сутністю страхування є системою відносин, спрямованих на захист майнових інтересів фізичних та юридичних осіб, держави, органів місцевого самоврядування, за умови настання у їх життєдіяльності страхових випадків відповідно до вітчизняного законодавства, яке передбачає необхідність здійснення страхових виплат із сформованих за рахунок страхових внесків (премій) цільових коштів [6, с. 12].

Інтерпретуючи змістовне наповнення страхування за допомогою соціального аспекту та методології інституціоналізму, варто його асоціювати як «систему встановлених і укорінених правил, що структурують соціальні взаємодії між економічними суб'єктами (домогосподарствами, державою, фірмами та фінансовими посередниками)». З огляду на це, страхування є інституцією, яка має додатковий, допоміжний характер щодо реалізації завдань збереження сталої національної економіки в цілому і страхового ринку, зокрема за умови забезпечення безперервного процесу відтворення.

Безумовно, забезпечення сталого розвитку страхового ринку залежить від його функціонування на рівні суб'єктного складу і зокрема на рівні страхових компаній. До пріоритетних завдань щодо розвитку страхового ринку у напрямі забезпечення його сталого розвитку відносяться: необхідність підвищення якості активів суб'єктів страхової справи; забезпечення сталого розвитку страхових компаній; підвищення рівня захисту прав споживачів страхових послуг, зокрема через запровадження кількісних нормативів та якісних вимог до суб'єктів страхового ринку, які відповідають підходам ризик-орієнтованого нагляду в межах концепції Solvency II [7].

З огляду вище наведених аспектів дослідження сталого розвитку страхового ринку можна узагальнити чинники, що детермінують його

сучасний стан: галузева складова страхування, його суб'єктивного та об'єктивного складу та законодавчих новацій (табл. 2).

Таблиця 2

Чинники розвитку страхового ринку України: в розрізі галузей національної економіки і учасників страхового ринку

Суб'єкти страхового ринку	Чинники розвитку страхового ринку	Результати
Страховання життя	Посилення вимог до статутного капіталу страхових компаній; Регулювання операцій злиття та поглинання (M&A)	Санація: Національний банк України
Страховання від нещасних випадків	Зростання активності банків. Зростання кредитування. Запровадження стандарту розкриття інформації клієнтам.	Надання переваги інвестиційному страхуванню життя при стабільній його динаміці; Зниження міселінгу; Зростання надання страхових послуг із гарантованою дохідністю.
Майнове страхування юридичних осіб	Діджиталізація, тобто запровадження цифрових технологій; Зростання активності шахраїв.	Зростання: - частки прямого надання страхових послуг; - кількості збитків; - частки виплат за «сірими» схемами.
Страховання майна фізичних осіб	Відсутність значних інфраструктурних проектів, стагнація економіки, старіння основних і необоротних активів.	Зниження кількості договорів та обсягу премій;
Обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності ОСЦПВ	Зростання числа іпотечних кредитів через банки та партнерів-рїтейлерів.	Зростання: Надання переваги інвестиційному страхуванню життя при стабільній його динаміці; Зниження міселінгу; Зростання надання страхових послуг із гарантованою дохідністю.
Автокаско	Збереження всіх негативних тенденцій. Підвищення рівня євро протоколу, нововведення щодо врегулювання збитків. Можливе розширення тарифного коридору.	Зростання: - частки прямого надання страхових послуг; - кількості збитків; - частки виплат за «сірими» схемами.
Добровільне медичне страхування	Зростання автокредитування, зростання кількості нових автомобілів.	Зниження кількості договорів та обсягу премій;
	Інфляція в медичній сфері; Зростання мігрантів.	Скорочення частки традиційного агентського каналу надання страхових послуг; Збільшення кількості договорів та обсягу премій.
		Подальше зростання частки судових та інших витрат у структурі виплат. Зростання: - обсягу премій; - кількості договорів. Складна фінансова ситуація у страховиків із часткою ОСЦПВ понад 30%.
		Зростання кількості договорів за збереження або зниження обсягу премій, зростання збитковості.
		Зростання: - обсягів премій на 5-8 %; - попиту на індивідуальні поліси; - кількості застрахованих від критичних захворювань; - кількості добровільного медичного страхування мігрантів.

Перестраховування	Поліпшення рейтингу країни та міжнародних провідних вітчизняних компаній.	Зростання обсягів зовнішніх надходжень від бізнесових структур.
-------------------	---	---

Джерело: розроблено авторами

Зазначені тенденції, виявлені в процесі аналізу сучасних концептуальних основ, чинників та умов щодо забезпечення сталого розвитку страхового ринку, визначають необхідність ідентифікації параметрів, здатних надати його системну характеристику. Сталий розвиток страхового ринку як складової фінансового ринку є його стратегічним орієнтиром, що зумовлює необхідність дослідження параметрів та інструментів його забезпечення на основі кількісних та якісних індикаторів його розвитку.

Висновки і перспективи подальших досліджень. На сучасному етапі розвитку страхового ринку спостерігається висока концентрація усіх сегментів страхування, швидкий приріст страхових премій. В той же час, низький рівень якісних змін у ринковому середовищі, наявність шахрайських схем вимагають вдосконалення страхового законодавства, здатного стимулювати суб'єктів господарювання та фізичних осіб до участі у страховому процесі.

Література

1. Журавка О.С. Аналіз сучасного стану страхового ринку України. *Ефективна економіка*. 2017. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5493> (дата звернення: 12.01.2024).
2. Шолойко А. С. Сутнісна характеристика інфраструктури страхового ринку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. № 14(2). URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/16869/1> (дата звернення: 12.01.2024).

3. Клапків Ю.М. Ринок страхових послуг: концептуальні засади технічні інновації та перспективи розвитку: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2020. 568 с.
4. Подра О. П. Особливості розвитку вітчизняного страхового ринку та напрями активізації страхової діяльності в умовах становлення цифрової економіки. *Ефективна економіка*. 2020. № 5. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/5_2020/78.pdf (дата звернення: 12.01.2024).
5. Статистика страхового ринку. *Forinsurer*. URL: <https://forinsurer.com/stat> (дата звернення: 12.01.2024).
6. Майбутнє регулювання ринку страхування в Україні. *НБУ: вебсайт*. 2020. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/White_paper_insurance_2020.pdf?v=5 (дата звернення: 27.01.2024).
7. Безкоровайний В. Механізм застосування інструментів регулювання страхового ринку України. Вінниця: Редакційно-видавничий відділ ВТЕІ ДТЕУ, 2022. С. 12-19.
8. Войтович Л. М. Страхова система України: концептуальні засади розвитку та державне регулювання: монографія. Львів: Галич-прес, 2023. 492 с.
9. Віленчук О. М. Реінжиніринг бізнес-процесів у страховій компанії. *Вісник ЖНАЕУ*. 2011. № 2 (29), Т. 2. С. 375–389.
10. Пацурія Н. Правове регулювання діяльності у сфері страхування та перестраховання: проблеми теорії та практики: монографія. К.: Видавництво Ліра-К, 2017. 256 с.

References

1. Zhuravka, O.S. (2017). Analiz suchasnoho stanu strakhovoho rynku Ukrainy [Analysis of the current state of the Ukrainian insurance market].

- Efektivna ekonomika*, 3. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5493> [in Ukrainian].
2. Sholoiko, A. S. (2017). Sutnisna kharakterystyka infrastruktury strakhovoho rynku [Essential characteristics of the insurance market infrastructure]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnogo universytetu*, 14(2). Retrieved from <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/16869/1> [in Ukrainian].
 3. Klapkiv, Yu. M. (2020). Rynok strakhovykh posluh: kontseptualni zasady tekhnichni innovatsii ta perspektyvy rozvytku: monohrafiia [The market of insurance services: conceptual foundations of technical innovations and development prospects: a monograph]. Ternopil: TNEU [in Ukrainian].
 4. Podra, O. P. (2020). Osoblyvosti rozvytku vitchyznianoho strakhovoho rynku ta napriamy aktyvizatsii strakhovoi diialnosti v umovakh stanovlennia tsyfrovoi ekonomiky [Peculiarities of the Development of the Domestic Insurance Market and Directions for Intensification of Insurance Activities in the Context of the Formation of the Digital Economy]. *Efektivna ekonomika*, 5. Retrieved from http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2020/78.pdf [in Ukrainian].
 5. Statystyka strakhovoho rynku. *Forinsurer*. Retrieved from <https://forinsurer.com/stat> [in Ukrainian].
 6. Maibutnie rehuliuвання rynku strakhuvannya v Ukraini [Future regulation of the insurance market in Ukraine]. (2020). *NBU*. Retrieved from https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/White_paper_insurance_2020.pdf?v=5 [in Ukrainian].
 7. Bezkorovainyi, V. (2022). Mekhanizm zastosuvannya instrumentiv rehuliuвання strakhovoho rynku Ukrainy [The mechanism of application of instruments for regulating the insurance market of Ukraine]. Vinnytsia: Redaktsiino-vydavnychiy viddil VTEI DTEU [in Ukrainian].
 8. Voitovych, L. M. (2023). Strakhova systema Ukrainy: kontseptualni zasady rozvytku ta derzhavne rehuliuвання: monohrafiia [The insurance system

- of Ukraine: conceptual foundations of development and state regulation: a monograph]. Lviv: Halych-pres [in Ukrainian].
9. Vilenchuk, O. M. (2011). Reinzhynerinh biznes-protsesiv u strakhovii kompanii [Reengineering business processes in an insurance company]. *Visnyk ZHNAEU*, 2 (29), 375–389 [in Ukrainian].
 10. Patsuriia, N. (2017). Pravove rehuliuвання diialnosti u sferi strakhuvannia ta perestrakhuvannia: problemy teorii ta praktyky: monohrafiia [Legal Regulation of Activities in the Field of Insurance and Reinsurance: Problems of Theory and Practice: a monograph]. Kyiv: Vydavnytstvo Lira [in Ukrainian].